

Başvuru: 19.11.2021

Kabul: 30.12.2021

OnlineFirst: 30.12.2021

DOI:

Copyright @ 2022 • ÖNDER

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/talim>

e-ISSN: 2630-5887

Haziran 2022 • 6(1) • 81-84

Kitap İncelemesi

**Mustafa Başkonak, *Türkiye’de İşitme Engellilerin Din Eğitimi*, Eğitim Yayınevi, Konya, 2019, 284 s.,
ISSN: 978-605-7786-50-0**

Ayşe ÜZÜM DEMİR*

Özet

İslam’ın “eşref-i mahlukat” yani yaratılmışların en şerefli kabul ettiği insan pek çok farklı vasıfla donatılmıştır. İnsanın taşıdığı bazı vasıflar onun rahat ve huzurlu bir şekilde yaşamasına engel teşkil edebilir. İşitme engeli de bu durumlardan bir tanesidir. İşitme engeli olan bireyler de tıpkı diğer bireyler gibi dinin emrettiği ve yasakladığı şeylerden sorumlu olmalarına rağmen bazı durum ve yaşam şartları sebebiyle diğer bireylere nazaran sınırlılıkları da bulunabilmektedir. Bu sebeple işitme engelli bireylere din eğitimi verilmesi ve bu eğitimin ne şekilde verilmesi gerektiği üzerinde titizlikle durulmalıdır. *Türkiye’de İşitme Engellilerin Din Eğitimi* adlı eserde işitme engelli bireylerin sahip olduğu sınırlılıklar göz önünde bulundurularak işitme engelli bireylere din eğitimi verilirken dikkat edilmesi gereken hususlara dikkat çekilmiştir. İşitme engelli bireylerin din eğitiminde karşılaştıkları zorluklar, işitme engelli bireyler ve eğitimcileri ile yapılan görüşmeler neticesinde ortaya koyulmuş ve bu zorlukların tekrar etmemesi için çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İşitme Engelli Birey, Din, Eğitim, Din Eğitimi.

Abstract

The human being, which Islam accepts as "ashref-i mahlukat", that is, the most honorable of creations, is equipped with many different qualities. Some of the qualities that a person has can prevent him from living comfortably and peacefully. Hearing impairment is one of these situations. Although hearing-impaired individuals are responsible for what religion commands and prohibits, just like other individuals, they may also have limitations compared to other individuals due to certain situations and living conditions. For this reason, religious education should be given to hearing-impaired individuals and how this education should be given, should be carefully considered. In the book titled *Religious Education of the Hearing Impaired in Turkey*, attention has been drawn to the issues to be considered while giving religious education to the hearing-impaired, taking into account the limitations of the hearing-impaired individuals. The difficulties faced by hearing-impaired individuals in

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul, E-posta: ayse.uzum@marun.edu.tr

religious education were revealed as a result of interviews with hearing-impaired individuals and their educators, and solutions were offered to prevent these difficulties from recurring.

Key Words: Hearing Impaired Individual, Religion, Education, Religious Education.

المخلص

إن الإنسان الذي يقره الإسلام بـ "أشرف مخلوقات"، أي أشرف المخلوقات، مجهز بصفات عديدة ومختلفة. يمكن لبعض الصفات التي يمتلكها الشخص أن تمنعه من العيش براحة وأمان. ضعف السمع أحد من هذه الحالات. على الرغم من أن الأشخاص ضعاف السمع مسؤولون عما يأمر به الدين ويحظره بسبب بعض المواقف والظروف المعيشية، قد يكون لديهم أيضًا قيود مقارنة بالأفراد الآخرين. لهذا السبب، يجب تقديم التعليم الديني للأشخاص ضعاف السمع والانتباه بكيفية تقديم هذا التعليم. في كتاب بعنوان التعليم الديني لضعاف السمع في تركيا، مع الأخذ في الاعتبار القيود المفروضة على الأفراد ضعاف السمع، تم لفت الانتباه إلى القضايا التي يجب مراعاتها أثناء تقديم التعليم الديني لضعاف السمع، طرح الصعوبات التي يواجهها الأشخاص ضعاف السمع في التعليم الديني نتيجة المقابلات مع الأفراد المعاقين سمعًا ومعلميهم، وتم تقديم حلول لمنع تكرار هذه الصعوبات.

الكلمات المفتاحية: ضعف السمع، الدين، التعليم، التعليم الديني

İslam'ın "eşref-i mahlukat" yani yaratılmışların en onurlu ve şerefli kabul ettiği insan; cinsiyet, din, dil, ırk, köken ve beden olarak pek çok farklı vasıflarla donatılmıştır. İnsan yaratılışından gelen bu vasıfları kendisi seçmemektedir. Bireyin taşıdığı bazı vasıflar onun rahat ve huzurlu bir şekilde yaşamasına engel teşkil edebilir. İşitme engeli de bu durumlardan bir tanesidir.

İşitme engeli olan bireyler de tıpkı diğer bireyler gibi dinin emrettiği ve yasakladığı şeylerden sorumludurlar. Ancak bazı durum ve yaşam şartları sebebiyle diğer bireylere nazaran sınırlılıkları da mevcuttur. Bu sebeple işitme engelli bireylere din eğitimi verilmesi ve bu eğitimin ne şekilde verilmesi gerektiği üzerinde titizlikle durulmalıdır.

Değerlendirmesini yapacağımız *Türkiye'de İşitme Engellilerin Din Eğitimi* adlı eser işitme engellilerin din eğitimi konusunda karşılaştığı sıkıntıları ortaya koymak, zorlukların tekrar etmemesi için çözüm önerileri sunmak, toplumsal farkındalığa dikkat çekmek, alanda var olan eksikliklerin önüne geçmek amacıyla hazırlanmıştır. Mustafa Başkonak'ın doktora tezi olan bu çalışma (Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Eğitimi Bilim Dalı, 2016) daha sonrasında birtakım düzenlemelerde bulunularak *Türkiye'de İşitme Engellilerin Din Eğitimi* adıyla kitap haline getirilmiştir.

Eser, giriş ve üç bölümden meydana gelmektedir. Sonuç kısmı üçüncü bölümün içerisinde yer almaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, problemi, amacı, önemi, kapsamı, sınırlılıkları ve hipotezleri hakkında bilgiler verilmektedir. Araştırmanın yöntemi ele alınırken araştırmanın modeli, çalışma grubunun demografik ve kişisel bilgileri, veri toplama araçları, verilerin toplanması süreci, görüşmelerin yapılması ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler aktarılmaktadır. Yazar bu bölümde, 25'i lise mezunu işitme engelli birey, 25'i eğitimci olmak üzere toplam 50 kişiyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile yaptığı araştırmanın amacını; işitme engelli bireylerin din eğitimi alanında yapılan çalışma ve araştırmalara katkı sağlamak, işitme engellilerin ve eğitimcilerin görüşlerini esas alarak tüm yaş gruplarındaki işitme engelli bireylerin din eğitimi noktasında

karşılaştıkları zorlukları belirleyip bu zorlukların nedenlerini ortaya koymak ve yapılacak düzenlemelere yol göstermek olarak açıklamıştır.

Eserin birinci bölümünde işitme engelliliğinin tarihçesi, engellilik ile ilgili tanımlar, işitme engelliliğinin sebepleri, işitme engelinin sınıflandırılması, işitme engelli çocukların gelişim özellikleri, işitme engelli bireylerle ilgili istatistiksel bilgiler, ülkemizde işitme engelli bireylerin eğitimleri ve işitme engelli bireylere yönelik din eğitimi çalışmaları hakkında bilgiler verilmektedir.

Eserin ikinci bölümünde araştırmaya katılan işitme engelliler ve onlara din eğitimi veren eğitimcilerle yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular araştırmanın amacı doğrultusunda ortaya koyulmaktadır. Araştırmadan ortaya çıkan bulgular iki ayrı kısımda analiz edilmiştir. Birinci kısımda işitme engelli olan bireylerin ikinci kısımda ise eğitimcilerin görüşlerinden ortaya çıkan bulguların analizleri yer almış ve alt başlıklar halinde sıralanmıştır. Bu bulgular işitme engelliler ve eğitimcilerin görüşlerinden alınan kesitlerle birlikte frekans ve yüzdelikleri hesaplanarak ortaya konulmaktadır. İlk alt başlıkta işitme engelli bireylerin din eğitimleri sırasında karşılaşmış oldukları zorluklara dair görüşler; ikinci alt başlıkta ise görüşmeye katılan farklı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında görev alan 25 eğitimcinin karşılaştığı zorluklara dair görüşler sebepleriyle birlikte ele alınmaktadır.

Eserin üçüncü bölümünde tartışma, sonuç ve öneriler kısmı yer almaktadır. Tartışma kısmında işitme engelli bireylerin din eğitiminde karşı karşıya kaldıkları zorluklar ile ilgili işitme engellilerin ve eğitimcilerin görüşlerinden ortaya çıkan sonuçlar tartışılmıştır. Sonuç kısmında elde edilen bulguların genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Bu değerlendirmeler neticesinde işitme engelli bireylerin kendi istekleriyle yaygın din eğitimi faaliyetlerinden yararlanmakta olduğu ortaya koyulmuştur. Ailesi işitme engelli olup ailesiyle Türk işaret dili ile iletişim kuran işitme engelli bireylerin diğer işitme engelli bireylere nazaran başarı olarak daha ileri seviyede olduğuna dikkat çekilmiştir. Kadın bireylerin din eğitimi almak için Kur’an kurslarına devam ettiği, erkeklerin ise daha çok sivil toplum kuruluşlarında verilen din eğitiminden istifade ettiği belirtilmiştir. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında verilen din öğretimi programları ve kitaplarının işitme engelli bireylerin eğitim seviyelerine uygun olmadığı ifade edilmiştir. Yine Türk işaret dili ile hazırlanan videolu materyallerin yetersiz olduğu söylenmiştir. İşitme engelli bireylere verilen din eğitiminin diğer bireylere verilen din eğitiminden içerik olarak farklı olması gerektiği üzerinde durularak işitme engelli bireylerin inanç vb. soyut içerikli konuları anlamakta zorlandığına, peygamberlerin hayatları gibi somut içerikli konuları ise daha çok sevmekte ve anlamakta olduğuna değinilmiştir. Öneriler kısmında işitme engelli bireylerin örgün ve yaygın din eğitimlerinin niteliğinin artırılması ile din eğitiminde karşı karşıya kaldıkları zorlukların giderilmesine imkân sağlayabilecek öneriler ortaya konulmuştur. Bu öneriler kısmında ülke genelinde erkek işitme engelli bireylere yönelik din eğitimi hizmetlerine devam eden sivil toplum kuruluşları ile Diyanet İşleri Başkanlığının iş birliği yaparak daha geniş kitlelere seslenebilmek ve hizmet alanını genişletebilmek maksadıyla ortak faaliyetler yürütmeleri tavsiye edilmiştir. İşitme engelliler okullarında ve Kur’an kurslarında okutulan din derslerinin öğretim programları ile ders kitaplarının, işitme engelli bireylerin ihtiyaçlarına, algı ve anlama seviyelerine göre yeniden düzenlenmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. İşitme engelli bireylerin temel dini bilgileri edinebilmesi için görsellerin, alt yazının ve işaret dili ile anlatımın olduğu interaktif çalışmalar yapılması önerilmiştir.

Eserin sonunda ise ekler kısmına yer verilmiştir. Burada öncelikle tarihin çeşitli dönemlerinde işitme engelli bireylere yönelik olarak eğitimciler tarafından hazırlanan bazı çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında işitme engelli bireyler ve eğitimcilerle yapılan görüşme kayıtlarından bir örneğe yer verilmiştir. Son olarak işaret dili eğitimi için hazırlanmış kaynak çalışmaların resimleri konularak ekler kısmı tamamlanmıştır.

Türkiye’de İşitme Engellilerin Din Eğitimi adlı eserde işitme engellilerin günümüzde toplum içerisinde daha aktif olmaları sebebiyle dini bilgilere duydukları ihtiyacın arttığı gözler önüne serilmektedir. Ancak eserde Türkiye’de yaşayan işitme engelli bireylerin din eğitiminde istifade edebilecekleri uygulamada olan faaliyetlerin ve akademik çalışmaların sınırlı olduğu da belirtilmektedir. Yetişkin bireyler olmalarına rağmen pek çok işitme engelinin birçok dini bilgiden habersiz olduğu ancak işitme engelli bireylerin seviyelerine uygun bir din eğitimi verilirse dini bilgilerin öğrenilebileceği ortaya koyulmaktadır.

Akıcı bir dil ile ele alınmış olan eserde konular üzerinde durulurken tablolara ve sayısal oranlara yer verilmiş ve bu durum bilgilerin somutlaşmasını ve okuyucunun konuyu daha iyi takip etmesini sağlamıştır. Bu eserde sadece işitme engellilere verilen din eğitimi esnasında karşılaşılan zorluklara yer verilmemiştir. Aynı zamanda işitme engelli bireylere nasıl bir eğitim verilmesi gerektiğinden bahsedilerek bu durumda dikkat edilmesi gereken hususlara da dikkat çekilmiştir.

Sonuç olarak değerlendirmesini yaptığımız bu eser, işitme engelli bireylerin din eğitiminde karşılaştıkları güçlükleri gündeme getirerek farkındalık yaratması, çözüm önerileri ortaya koyması, bu alan üzerinde yapılacak akademik çalışmalarla birlikte Millî Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve ilahiyat fakültelerinin çalışmalarına fayda sunması ve bu alandaki boşluğun doldurulması açısından din eğitimi alanına katkı sağlayan önemli bir eserdir.